

LUPȚA PENTRU FĂURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN OGLINDITĂ ÎN PRESA GORJEANĂ (1890—1918)

OTILIA GHERGHE

Făurirea statului național unitar român, „încununarea aspirațiilor de veacuri ale poporului nostru pentru eliberarea națională”, „măreț act de dreptate istorică pentru care s-au jertfit nenumărate generații ale înaintașilor”,¹ a constituit și constituie unul dintre evenimentele care au suscitât interesul a numeroși istorici care au realizat un număr impresionant de articole, studii și lucrări cu caracter monografic sau de sinteză.

Propunându-și să contribuie la îmbogățirea informației privind realizarea Marii Uniri din 1918, „rodul luptei maseilor largi populare, a muncitorimii, a țărănimii, intelectualității, a cercurilor înaintate ale burgheziei, a principalelor clase și pături ale societății, opera întregului popor, a întregii națiuni”,² studiul de față evidențiază preocuparea presei gorjene de la sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea de a promova în paginile sale idealurile seculare ale poporului român pentru libertate, unitate și independență „contribuind astfel la educațiunea națională a populațiunei gorjene, pentru a fi demni urmași ai marelui erou Tudor Vladimirescu”.³

Studiile consacrate prezentării luptelor maselor populare din Oltenia pentru făurirea statului național unitar român, preocupările presei din această zonă a țării, angajată plenar, asemeni tuturor provinciilor românești, la lupta pentru unire, nu au reliefat aportul considerabil pe care publicității gorjeni l-au adus, de-a lungul deceniilor care au urmat constituirii statului național român modern, pentru u-

nirea tuturor românilor în cadrul uneia și aceleiași țări.⁴ Racordată la comandamentele naționale și sociale ale dezvoltării societății românești, presa gorjană a reliefat în spații ample adevăratele maselor largi populare la lupta pentru unire, a militat pentru antrenarea tuturor forțelor social-politice în efortul de făurire a statului național unitar român.

Impulsionată de cucerirea independenței absolute de stat a României, lupta românilor pentru unitate națională a înregistrat noi valențe și în județul Gorj, presa locală acționând cu fermitate pentru apărarea drepturilor naționale ale românilor aflați în provinciile de ocupație străină, pentru unirea acestora cu țara.

Prigonirea românilor de peste Carpați, măsurile luate de autoritățile ungare împotriva conducătorilor mișcării naționale a românilor transilvăneni a determinat numeroase și puternice acțiuni de solidaritate ale opiniei publice românești cu lupta acestora. În întreaga țară au avut loc numeroase campanii de presă, întruniri publice cât și acțiuni de sprijin material acordate românilor de peste munți. Un moment de vîrf al solidarității opiniei publice românești cu lupta transilvănenilor pentru emancipare națională și politică a fost provocat de valul de persecuții îndreptat de autoritățile maghiare împotriva autorilor cunoscutului Memorandum.

În coloanele ziarului „Gorjiul” sînt inserate numeroase materiale referitoare la situația românilor ardeleni, la lupta lor pentru drepturi naționale. Astfel la mijlocul lunii iulie 1893 la Tîrgu-Jiu au fost prezentate mai multe conferințe referitoare la mișcarea națională, la lupta pentru unire, organizate de secția locală a Ligii culturale. Așa cum rezultă din articolele care prezintă această acțiune, delegația studenților bucureșteni, „care mergea din oraș în oraș pentru aprofundarea ideii naționale în toate conștiințele” a fost primită de un număr mare de locuitori gorjeni, purtînd steaguri tricolore și intonînd cîntece patriotice. Conferința a fost urmărită cu deosebit interes, vorbitorii protestînd împotriva măsurilor luate de autoritățile maghiare împotriva populației române din Transilvania, măsuri care s-a precizat în cuvîntări, „nu pot ucide mișcarea începută, nici înăbuși dorul de libertate și naționalitate al unui popor întreg”.⁵

Presă din Gorj a acordat spații largi publicării unor articole prin care erau condamnate măsurile antinaționale luate de autoritățile ungare împotriva luptătorilor memorandiști, prezentării acțiunilor de solidaritate ale opiniei publice din România în lupta dreaptă a românilor transilvăneni. Sub titlul „Noi martiri ai cauzei naționale”, același ziar „Gorjiul” înfierează judecarea și condamnarea la ani grei de închisoare a luptătorilor unioniști transilvăneni, Aurel C. Popovici și N. Roman, pentru că „au redactat și publicat „Replica” răspuns la memoriul plin de falsuri al studenților unguri naționaliști adresat opiniei publice europene”.⁶

Prigonirea românilor din Transilvania a declanșat în presa din România o vastă campanie de demascare a măsurilor antinaționale ale autorităților maghiare, numeroase acțiuni de protest inițiate de grupările politice și asociațiile culturale expresie a solidarității opiniei publice românești cu lupta transilvănenilor pentru emancipare națională și politică. În acest context presa gorjană a adus o susținută campanie împotriva persecuției românilor de peste Carpați și în general contra politicii Ungariei de oprimare a românilor ardeleni, „Gorjiul” acordând spații largi publicării declarațiilor Memorandumului în fața autorităților de judecată maghiare odată cu tipărirea articolului „Ultima rație”; vehementă demascare a condamnării la închisoare a patrioților români transilvăneni.⁷

În același timp, în coloanele presei din Gorj, județ unde se aflau numeroși români transilvăneni fugiți de peste munți datorită prigoanei autorităților maghiare au apărut o serie de materiale referitoare la activitatea unionistă desfășurată de puternicile secțiuni locale ale asociațiilor culturale „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, „Carpați”, „Doina”, „Daco-România” etc.

În primul deceniu al secolului al XX-lea, în condițiile intensificării mișcării naționale din Transilvania și a luptei opiniei publice din România pentru unirea provinciilor române aflate sub ocupația străină cu țara, tot mai multe ziare și reviste din Gorj inserează în coloanele lor materiale consacrate prezentării situației și luptei românilor de peste munți, căilor care duceau la făurirea statului național unitar român. Comemorarea în septembrie-decembrie 1901 a 300 de ani de la moartea lui Mihai Viteazul, a constituit

prilejul organizării a numeroase întruniri și demonstrații în cadrul cărora a fost afirmat cu putere dezideratul unanim de făurire a statului național unitar. Totodată, presa gorjană, a acționat în paginile sale pentru transformarea Congresului Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, desfășurat la Craiova în mai 1911, într-o puternică manifestare a voinței poporului român de a îndeplini visul străvechi al unirii într-un singur stat, relatările publicate în această perioadă în coloanele presei gorjene, pun în evidență existența unor puternice secțiuni ale Ligii culturale, variatele acțiuni de solidarizare ale populației Gorjului cu lupta de eliberare a românilor transilvăneni.⁸

Anii care premerg intrarea României în războiul pentru împlinirea imperativului național, evidențiază caracterul militant al presei, rolul pe care l-a avut aceasta în pregătirea opiniei publice în vederea luptei armate pentru eliberarea românilor aflați sub asuprire străină, pentru făurirea statului național unitar român.

Prin însăși titulatura lor, ziarele subliniază menirea națională, atașamentul profund la lupta pentru unire. Intitulate sugestiv „Românismul”, „Unirea neamului”, „Credința Nouă”, „Îndrumarea nouă”, periodicele gorjene apărute în acești ani desfășoară a puternică și susținută campanie în sprijinul luptei pentru unire. „Românismul” (1913—1916) publică numeroase informații referitoare la activitatea Societății culturale a neamului românesc de peste munți, la mișcarea culturală a personalităților științifice din Transilvania: Onisifor Ghibu, Gheorghe Pop de Băsești, Iuliu Moșil care, preciza ziarul „lucrează pentru ridicarea poporului și pentru întregirea neamului românesc”.⁹

Referindu-se la menirea ziarului, unul dintre redactorii săi cei mai activi, căpitanul Emanoil Pârăianu se adresa colegiului de redacție condus de luptătorul unionist Ștefan Bobancu cu următoarele cuvinte: „Vă felicit pentru idealul măreț, ca să ațîțați focul în patriotismul de naționalitate în sufletul poporului românesc, care încă nu s-a stins, dar pe care l-a acoperit cenușa vremurilor de robie, de jale și de suferință”.¹⁰

Un alt colaborator al ziarului, Dumitru Buțulescu, referindu-se la locul și menirea presei în ansamblul eforturilor întregului popor pentru desăvârșirea unității statale scria:

„Deșteptarea simțului național, printr-o muncă fără zăbavă și fără zăbavă, e porunca întâi a legii datoriiilor tuturor celor cari cunoaștem stările noastre și pricepem viitorul neamului românesc“.¹¹

Izbucnirea primului război mondial a pus în fața întregului popor român chestiunea poziției pe care trebuia să o accepte țara, presa, în totalitatea sa militând pentru unica și dreaptă alternativă a luptei pentru salvarea românilor din Transilvania și Bucovina de sub stăpînirea străină pentru a fi restituite patriei, aceste istorice provincii. Țara, sintetizau coloanele ziarelor patriotice, vroia să se acționeze imediat în vederea împlinirii visului secular al unirii.

„Dacă războiul va avea și ceva bun, va fi triumful dezrobirii naționalităților, țintă spre care tind toate popoarele. Nimeni nu poate prevedea nici urmările, nici durata ce va avea groaznicul război. Ținta noastră pe aceste vremuri — se arăta în articolul „**Cumpăna vremurilor de azi**” —, trebuie să fie întregirea neamului, înfăptuirea idealului național, închegarea într-un singur stat a celor 12 milioane de români“.¹²

Apariția ziarului „Unirea Neamului”, abordarea curajoasă a problemei luptei naționale, prezentarea amplă a activității organizațiilor politice și societăților culturale este principala trăsătură a atitudinii pe care presa gorjană o adoptă în acest moment crucial pentru destinele poporului. Inserînd în coloanele lor articole ca : „Avem un ideal”, „Cumpăna vremurilor de azi”, „Congresul românilor de peste munți”, „Idealul nostru național”, „Unirea tuturor românilor”, „Cum trebuie să fie România de mîine”, „Vom intra în Ardeal”, „Fără Ardeal ne așteaptă mormîntul” etc., ziarul „Unirea neamului declanșează o susținută campanie în vederea pregătirii opiniei publice din Gorj pentru imensele sacrificii pe care lupta pentru unire le cere.

„Ținta noastră pe aceste vremuri, trebuie să fie întregirea neamului, înfăptuirea idealului național.. pe cînd idealul pentru care luptă popoarele mari nu prea a pornit din cauze binecuvîntate, îl putem numi idealul stomacului și al nedreptății ; idealul nostru era dimpotrivă mare și sfînt, iar lupta pentru înfăptuirea lui va fi într-adevăr sfîntă“.¹³ Totodată în paginile periodicilor este prezentată pe larg

activitatea desfășurată de Liga culturală în țară, ca și de secțiile locale, de celelalte societăți culturale existente. Astfel este prezentată activitatea desfășurată de cercul cultural de la Bălești a cărui preocupare a fost consacrată în primul rând idealului național, combătând propaganda desfășurată de Germania și Austro-Ungaria. Cercul cultural „Dragostea de neam” se adresează populației cu îndemnul „Sfătuim pe toți fruntașii satului și pe săteni să arunce în foc scrierile românești scrise de nemți în scop de a otrăvi sufletele și a rătăci mințile ca să nu înfăptuim idealul nostru național, unirea tuturor românilor”.¹⁴ Cercul a organizat în comună ca și în localitățile vecine numeroase serbări populare, din programul cărora nu au lipsit cîntecele și poeziile patriotice: „Deșteaptă-te române”, „La arme”, „Bravi copii ai României”, „Graiul neamului”, „Ca mîine va bate ceasul”, „Hora Unirii” etc.

Acțiunile dedicate zilei de 24 ianuarie, între care un loc deosebit a ocupat spectacolul dat de formațiile Regimentului 18 Gorj în sala teatrului Milescu s-au transformat în puternice manifestări prin care participanții își exprimau hotărîrea de a acționa cu arma în mîină pentru înfăptuirea idealului unirii. „Unirea celor două Principate Române a fost cel dintîi pas făcut înainte, — se arăta în cuvîntarea ținută în ziua de 24 ianuarie în Tîrgu-Jiu —, a fost cea mai aleasă manifestare a puterii noastre de viață, a fost cea mai nobilă și mai vie semnificație că neamul nostru este sorit să trăiască, da să trăiască, cît soarele ceresc, liber și independent”.¹⁶

Presa gorjană a publicat de asemenea numeroase știri despre situația românilor transilvăneni, despre măsurile antinaționale pe care autoritățile ungare le-au luat împotriva acestora. Ziarul „Unirea Neamului” din 15 februarie 1915, ia atitudine împotriva recrutărilor făcute de autoritățile ungare care îi ridicau pe toți românii de la 15—44 ani pentru a-i trimite pe front. Adresîndu-se ardelenilor din Tîrgu-Jiu, aceleși ziar scria: „de peste munți ne vin mereu români, familii cu copii, fugind de sărăcie și de persecuțiile ungurilor. Apelăm la românii ardeleni să-și constituie un comitet care să adune sumele necesare pentru ajutorarea fugarilor pînă își găsesc ocupațiune”.¹⁷ Tot în ajutorul românilor transilvăneni refugiați în Gorj a fost instituit timbrul de ajutor „Traian” cu începere de la 1 ianuarie 1916.

Mulți transilvăneni nu mai vroiau să plece la oaste sub steagul unguresc, comandanții de unități fiind nevoiți să le permită, în octombrie 1914 să-și procure culorile românești. „Marșul lui Iancu”, „La arme” și alte cîntece naționale erau pe buzele batalioanelor românești, „boicotînd mobilizarea, boicotînd războiul, informînd pe aliați și soldați, cînd pot, lăsîndu-se făcuți prizonieri pentru a servi în lagărul opus”.¹⁸ Scrisoarea patriotică a 20 subofițeri români din armata austro-ungară, publicată în ziarul „Unirea Neamului”, cerea autorităților române să intervină pe lângă autoritățile austro-ungare pentru a da voie celor 240 de soldați români să vină în România și să fie puși sub comanda generalului Culcer, urmînd a acționa pentru dezideratul unirii tuturor românilor.

* * * * *

Presă gorjană prezintă în articole ample Congresul românilor de peste munți, evidențiind semnificația deosebită a acestuia. „Congresul românilor de peste hotare va înălța, prin hotărîrile ce le va lua, fala neamului, va ridica și întări moralul întregii Românii, care așteaptă în fiorii nerăbdării să vadă cît mai curînd filfiind stindardul românismului pe pămîntul ce ne va întregi țara și neamul”.¹⁹

Activitatea desfășurată de Liga națională și apoi de Acțiunea Națională, semnificația candidaturilor luptătorilor unioniști ardeleni V. Lucaci și Octavian Goga la Galați și Romanați este prezentă în coloanele ziarului ce apăreau la Tîrgu-Jiu în acești ani. Astfel în articolul lui V. Uscătescu intitulat sugestiv „Cinism și impietate”, este prezentată activitatea desfășurată de cei doi unioniști. „De aproape un an de zile, au pornit din oraș în oraș și cu graiul lor convingător și sincer, cu inima lor caldă, cu dorința și crezul într-un viitor fericit al neamului românesc, ne-au vorbit și ne-au dat îndrumări despre ce trebuie să facem în vremurile acestea istorice. Acești doi ardeleni au socotit, că glasul lor ar avea și mai multă autoritate, că sfaturile lor ar prinde bine, dacă ar răsuna în Sfatul Țării. Și-au depus candidatura, dar au fost respinși. Niciodată nu mi s-a părut atîta cinism și impietate, în luptele noastre politice interne ca la alegerea unde a candidat poetul Octavian Goga”.²⁰

Publicînd apelul „Către poporul român”, semnat de Sîmion Mîndrescu în care românii erau chemați la acțiuni energice pentru a arăta întregii lumi „conștiința unui popor

care vrea cu toată hotărîrea să-și realizeze unitatea națională²¹ presa gorjeană apreciază activitatea susținută desfășurată de Secția Tîrgu-Jiu a Ligii culturale, convingerea că lupta tuturor românilor va fi materializată în înfăptuirea idealului nostru național.²²

Relevînd contribuția pe care presa gorjeană l-a adus susținerii luptei pentru unire, trebuie să evidențiem contribuția deosebită a luptătorilor unioniști gorjeni, Ștefan Bobancu, V. Uscătescu, Gr. Prejbeanu, V. Slăvescu, Em. Părăianu, Petre Stamatoiu etc., al căror nume se înscrie la loc de cinste în pleiada patrioților români ai epocii. „Ca profesor v-ați făcut datoria deplină, ...ca om în viața socială a-ți avut o idee fericită, a-ți dat Gorjului o foaie patriotică de toată vrednicia, contribuind astfel la educațiunea națională a populației gorjene, pentru a fi demni urmași ai marelui erou Tudor Vladimirescu” scrie Gr. Stoianovici în scrisoarea adresată patriotului Ștefan Bobancu, directorul ziarului „Unirea Neamului”.²³ Idealul național al poporului român este cu claritate prezentat cititorilor ziarului de V. Uscătescu care scria: „Nu sîntem nici pentru Tripla Alianță, nici pentru Tripla Înțelegere, sîntem pentru o Românie Mare”, românii fiind chemați să vegheze clipă de clipă „la interesele neamului românesc de pretutindeni”.²⁴

Prevestind apropiata hotărîre a românilor de a intra în război pentru împlinirea idealului național, articolul „Vom intra în Ardeal” scria: „Sînt doi ani de la izbucnirea războiului, noi am rămas neutri, înțelegînd prin aceasta, cea mai demnă și perfectă libertate de acțiune, veghind clipă cu clipă la interesele neamului românesc”.²⁵ Situată permanent în primele rînduri ale luptei pentru făurirea statului național unitar român, presa din județul Gorj a acționat cu consecvență pentru întreținerea și fortificarea conștiinței politice naționale, a constituit o tribună de luptă pentru apărarea intereselor generale ale întregii națiuni, a contribuit la dinamizarea și mobilizarea maselor populare, la lupta pentru făurirea statului național.

După doi ani de lupte crîncene în care poporul român a înscris pagini de glorie fără precedent, lupta pentru unitate națională și statală a intrat în faza finală, angrenînd toate clasele sociale și forțele politice ale națiunii române, atît din vechea Românie, cît și din provinciile cotate.

Uriașele **manifestații și demonstrații populare și revoluționare** în sprijinul înfăptuirii dezideratului secular al unirii, organizate în tot cursul războiului, au dat glas voinței de unitate statală a întregii națiuni române.²⁶

Actul unirii Transilvaniei și Banatului cu România, pecetluit la Alba Iulia, a avut un puternic ecou în întreaga țară. Entuziasmul acestei epocale realizări este reflectat cu căldură și emoție de presa gorjană, ca de altfel de publicistica întregii țări, exprimându-și aprobarea deplină la actele plebiscitare din memorabilul an 1918. Astfel, ziarul „Gazeta poporului din Gorj” în articolul „**Ziua cea mare**” scria: „Astăzi, crainicul vremii, crainicul dreptății, sună cîntînd voios, din pisc în pisc, pe crestele înșirate ale Carpaților, anunțînd popoarele mari și mici ale lumii, că s-a înfăptuit România Mare, așa cum au cîntat-o mamele copiilor din leagăn, așa cum au găsit-o dascălii noștri în sufletul și știința noastră, așa cum ne-au șoptit-o cu glasul tremurînd, de atîtea ori, bătrînii ce-și văd azi împlinit visul”.²⁷

Punînd în evidență semnificația acestui eveniment „**În drumarea Nouă**” în articolul „**Sărbătoarea cea mare**” scria: „Azi Carpații nu mai sînt graniță între frați. Ei rămîn, așa cum i-a denumit Delavrancea, șira spinării neamului românesc”.²⁸

Prin **materialele** publicate în presă s-a demonstrat încă odată caracterul profund popular al actului Unirii, hotărîrea de neclintit a întregului popor român de pretutindeni de a se uni într-un singur stat.

„**Desfășurarea evenimentelor istorice** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — demonstrează în modul cel mai categoric faptul că Unirea nu a fost efectul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decît să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor”.²⁹

NOTE:

- 1 Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la Adunarea populară de la Alba Iulia cu prilejul festivităților consacrate Semicentenarului Unirii Transilvaniei cu România, 28 noiembrie 1968, în România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste, vol. III, București, Editura politică, 1969, p. 696.
- 2 Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, București, Editura politică, 1975, p. 37
- 3 „Unirea Neamului”, Tîrgu-Jiu, 1 ianuarie 1915.
- 4 Ion Pătroi, Presa din Oltenia în slujba făuririi statului național unitar român, în Analele Universității din Craiova, seria Filozofie, sociologie, istorie, An. III, 1978, p. 91—102. Luchian Deaconu, Făurirea statului național unitar român — preocupare centrală a presei din Oltenia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului XX, în „Oltenia”. Studii și comunicări, vol. IV, Craiova, 1982, p. 121—130.
- 5 „Gorjiul”, Tîrgu-Jiu, 15 iulie 1893.
- 6 Idem, 26 august 1893.
- 7 Idem, 19 mai 1894.
- 8 Luchian Deaconu, art. cit., p. 128.
- 9 „Românismul”, Tîrgu-Jiu, 3 noiembrie 1913.
- 10 Idem, 21 octombrie 1913.
- 11 Idem, 12 ianuarie 1914.
- 12 „Unirea Neamului”, Tîrgu-Jiu, 11 ianuarie 1915.
- 13 Idem, 18 ianuarie 1915.
- 14 Idem, 1 ianuarie 1915.
- 15 Idem, 11 ianuarie 1915, „Unirea Neamului” din 10 ianuarie 1916 publică informații în legătură cu serbarea dată de cercul „Dragostea de neam” în sala școlii primare din comuna Bălești.
- 16 „Unirea Neamului”, Tîrgu-Jiu, 7 februarie 1916.
- 17 Idem, din 23 septembrie 1914.
- 18 Dumitru Sultan. Preliminarii la făurirea statului național unitar român, București, 1984, p. 61.
- 19 „Unirea Neamului”, Tîrgu-Jiu, 15 martie 1915.

- ²⁰ **Idem**, 10 ianuarie 1916.
- ²¹ **Idem**, 17 ianuarie 1916.
- ²² **Idem**, 22 mai 1916.
- ²³ **Idem**, 1 ianuarie 1915.
- ²⁴ **Idem**, 17 august 1914.
- ²⁵ **Idem**, 10 iulie 1916.
- ²⁶ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, De la statul geto-dac la statul român unitar, Editura științifică și enciclopedică, București, 1983, p. 554.
- ²⁷ „Gazeta poporului din Gorj”, Tîrgu-Jiu, 30 noiembrie 1918.
- ²⁸ „Indrumarea Nouă”, Tîrgu-Jiu, 23 noiembrie 1918.
- ²⁹ Nicolae Ceaușescu, România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 275.